

4. ΕΘΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ο γεωγραφικός χώρος και τα ιστοριογραφικά στερεότυπα. Οι εθνικές ιστοριογραφίες των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, καθώς και δυτικοί παρατηρητές και αναλυτές των εξελίξεων στην περιοχή, έχουν δημιουργήσει ορισμένα στερεότυπα για τις χώρες, τους λαούς και το ιστορικό παρελθόν της. Ο όρος «Βαλκάνια»*, άλλωστε, από ονομασία της οροσειράς του Αίμου έφτασε να σημαίνει περιοχή αστάθειας και συγκρούσεων, ενώ οι λαοί της θεωρείται ότι ρέπουν προς εξάρσεις εθνοφυλετικού χαρακτήρα και ότι είναι διαφορετικοί από τους λαούς της υπόλοιπης Ευρώπης.

Ωστόσο, από τη μελέτη της Ιστορίας των λαών της Ευρώπης γνωρίζουμε πως οι θρησκευτικές και οι εθνικές συγκρούσεις σημάδεψαν εξίσου, αν όχι περισσότερο, τη Δυτική και την Κεντρική Ευρώπη από τη Νοτιοανατολική, και πως οι λαοί της τελευταίας διαφέρουν από τους λαούς της υπόλοιπης ηπείρου όσο και μεταξύ τους. Γνωρίζουμε πως *εθνοκαθάρσεις** βίαιες και ριζικές συνέβησαν στη Δυτική και την Κεντρική Ευρώπη επί πολλούς αιώνες, ιδίως από τον 15ο έως και τον 17ο αιώνα, ενώ στην Κεντρική Ευρώπη ακόμη και κατά τον 20ό αιώνα.

Το εθνικό κίνημα των Ελλήνων, που ήδη εξετάστηκε, υπήρξε πρότυπο και για τους άλλους λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Με καθυστέρηση, μικρότερη ή μεγαλύτερη σε σύγκριση προς αυτό, τα εθνικά κινήματα των λαών της περιοχής στηρίχτηκαν στην αναζήτηση ανάλογων καταβολών, έπλασαν το ιστορικό τους παρελθόν και πρόβαλαν το όραμά τους για το μέλλον, αναζήτησαν και όρισαν την ταυτότητά τους, τους «άλλους» και τους αντιπάλους.

Οι Σέρβοι, λόγω γειτνίασης αλλά και λόγω δεσμών με την εκεί Διασπορά τους, ανέπτυξαν στην αρχή με την Αυτοκρατορία των Αψβούργων δεσμούς που στήριξαν τον φωτισμό τους και την αναγέννηση του έθνους τους, στη συνέχεια όμως σχέσεις ανταγωνιστικές. Οι ξένοι κυρίαρχοι της Σερβίας, οι Οθωμανοί Τούρκοι, ήταν βέβαιοι οι βασικοί εθνικοί αντίπαλοι. Αντίπαλοι εθνικοί όμως ήταν και οι Αυστριακοί, αφού στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων συμπεριλαμβάνονταν και όλοι οι Νοτιοσλάβοι, τους οποίους οι Σέρβοι θεωρούσαν ομοεθνείς τους και επιδίωκαν να απελευθερώσουν.

Από το πρώτο επαναστατικό σκίρτημα των Σέρβων το 1804 έως τη Συνθήκη του Βερολίνου το 1878, με την οποία οι Σέρβοι απέκτησαν την ανεξαρτησία τους, οι εθνικές επιδιώξεις και διεκδικήσεις τους στρέφονταν κυρίως κατά των Οθωμανών Τούρκων. Στη συνέχεια και έως τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Σέρβοι ήταν κυρίως στραμμένοι εναντίον της Αυστρίας, με στόχο την απελευθέρωση των Νοτιοσλάβων υπηκόων των Αψβούργων. Αυτές οι εθνικές επιδιώξεις της Σερβίας οδήγησαν στη ρήξη της με την Αυστρία και στην έκρηξη του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου τον Αύγουστο του 1914.

Οι Βούλγαροι ανέπτυξαν το εθνικό τους κίνημα με σχετική καθυστέρηση. Με την υποστήριξη των *Πανσλαβιστών** της Ρωσίας οι Βούλγαροι εξασφάλισαν την αναγνώριση από τον Οθωμανό σουλτάνο, το 1870, χωριστής εθνικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, της *Εξαρχίας*, ήλθαν δε σε ρήξη τόσο με το Πατριαρχείο όσο και με τους Έλληνες, επειδή διεκδικούσαν ως βουλγαρικές τις μητροπόλεις της Μακεδονίας και της Θράκης, τις ιστορικές ελληνικές χώρες, στις οποίες κατοικούσαν Έλληνες, Σλάβοι, Βούλγαροι, Τούρκοι, Αλβανοί και Εβραίοι και οι οποίες ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου. Το 1878, με τη

Η οικονομία στα Βαλκάνια κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα

«Σε γενικές γραμμές το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα υπήρξε ειρηνικό για την Ευρώπη και επέτρεψε σε όλες τις χώρες να αναπτυχθούν. Οι Βαλκάνιοι, παρά τις προόδους που σημείωσαν στη δημιουργία κρατικών θεσμών, έχαναν έδαφος έναντι της δυτικής Ευρώπης στον οικονομικό εκσυγχρονισμό. Ο αγροτικός τομέας εξακολουθούσε να απασχολεί το 80% περίπου του εργατικού δυναμικού και η βιομηχανική δραστηριότητα περιοριζόταν στον τομέα των τροφίμων, καθώς και της κατασκευής δρόμων και σιδηροδρόμων. Τα κρατικά έργα υποδομής εξάλλου ανάγκασαν τις περισσότερες βαλκανικές χώρες να καταφύγουν στον εξωτερικό δανεισμό, με αποτέλεσμα την υπερχρέωση και την αδυναμία καταβολής των τοκοχρεωλυσίων. Η πτώχευση οδήγησε στην επιβολή διεθνούς οικονομικού ελέγχου και τη διαχείριση τομέων της οικονομίας από ξένους δανειστές».

Θ. Βερέμης, *Βαλκάνια από τον 19ο ως τον 21ο αιώνα. Δόμηση και αποδόμηση κρατών*, Πατάκης, Αθήνα 2004, σ. 35.